

กฎบัตรออตตาวาเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ (Ottawa Charter for Health Promotion -1986)

การประชุมส่งเสริมสุขภาพโลกครั้งที่ 1 ที่กรุงออตตาวา 21 พย.1986 การประชุมครั้งนี้ได้ออกกฎบัตรสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุ เป้าหมาย สุขภาพดีถ้วนหน้าในปี 2000 (การประกาศในเรื่องสาธารณสุขมูลฐานที่เมืองอัลมาอาตา WHO) และหลังจากการประชุมครั้งนี้ ทำให้เกิดการความคาดหวังสำหรับการเคลื่อนไหวทางด้านสาธารณสุขไปทั่วโลก

การส่งเสริมสุขภาพ เป็น “ กระบวนการในการเพิ่มความสามารถให้บุคคลเพื่อให้สามารถควบคุมและยกระดับสุขภาพ เพื่อไปสู่ความสมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สังคมและปัญญา “ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลต้องสามารถที่จะกำหนดแรงจูงใจ และสามารถที่จะบรรลุความต้องการและความคาดหวังของตนเองได้ สามารถที่จะปรับตัวหรือตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม

สุขภาพสามารถมองในมิติของทรัพยากรสำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน รวมถึงสมรรถนะทางกาย แต่การส่งเสริมสุขภาพไม่ใช่ภาระความรับผิดชอบของภาคส่วนสุขภาพ (Health sector) เท่านั้น โดยสุขภาพนั้นเป็นมากกว่าวิถีการดำเนินชีวิตที่เอื้อต่อสุขภาพ แต่เป็นเรื่องของการกินอยู่ที่ดีด้วย

ข้อกำหนดเบื้องต้นสำหรับสุขภาพ เงื่อนไขพื้นฐานและทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับสุขภาพ ได้แก่

- ความสงบสุข
- การมีที่อยู่อาศัย
- การศึกษา
- อาหาร
- รายได้
- ความสมดุลของระบบนิเวศน์
- ทรัพยากรที่ยั่งยืน
- ความเป็นธรรมของสังคมและความเท่าเทียม

การพัฒนาสุขภาพจำเป็นต้องทำให้ข้อกำหนดเบื้องต้นของสุขภาพ มีความพร้อมก่อนด้วย

กลยุทธ์ของการการส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion Strategy)

1. **การให้ข้อเสนอแนะ (Advocate)** สุขภาพดีเป็นทรัพยากรที่สำคัญของสังคม เศรษฐกิจ และการพัฒนาตนเอง และมีความสำคัญเมื่อมองในมิติของคุณภาพชีวิต การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม พฤติกรรม และ ปัจจัยทางชีววิทยา สามารถมีผลกระทบต่อสุขภาพทั้งทางบวกและทางลบ ปฏิบัติการส่งเสริมสุขภาพมีเป้าหมายที่จะทำให้เงื่อนไขต่างๆเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ โดยการให้ข้อเสนอแนะเพื่อสุขภาพ
2. **การเพิ่มความสามารถ (Enable)** การส่งเสริมเน้นการทำให้เกิดความเท่าเทียมทางสุขภาพ การดำเนินการส่งเสริมสุขภาพ มีเป้าหมายเพื่อที่จะลดความแตกต่างของสถานะสุขภาพในปัจจุบัน โดยทำให้เกิดความมั่นใจถึงโอกาสที่เท่าเทียม และทรัพยากรที่จะทำให้แต่ละบุคคลสามารถบรรลุศักยภาพสูงสุดทางสุขภาพ ซึ่งรวมถึง การมีพื้นฐานที่มั่นคง ที่จะทำให้เกิดสิ่งแวดล้อมเอื้อต่อสุขภาพ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ทักษะชีวิต และโอกาสสำหรับ

การตัดสินใจเลือกทางเลือกต่อสุขภาพ ประชาชนไม่สามารถที่จะบรรลุศักยภาพสูงสุดทางสุขภาพได้ ยกเว้นบุคคลนั้นสามารถที่จะควบคุมปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาพเหล่านั้นได้ ซึ่งการพัฒนาให้มีเกิดความสามารถในการควบคุมปัจจัยกำหนดสุขภาพเหล่านั้นได้ ต้องทำแบบเท่าเทียมไม่เลือกปฏิบัติ

3. **การเจรจาต่อรอง (Mediate)** ข้อกำหนดเบื้องต้นและภาพในอนาคตของสุขภาพ ไม่สามารถที่จะทำให้บรรลุได้ด้วยภาคส่วนสุขภาพโดยลำพัง การส่งเสริมสุขภาพจำเป็นการบูรณาการการดำเนินการกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม ทั้งภาคส่วนสุขภาพและนอกภาคส่วนสุขภาพ (Non Health sectors) ได้แก่ ภาคสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ท้องถิ่น สื่อมวลชน ฯลฯ วิชาชีพ กลุ่มทางสังคม และบุคลากรทางการแพทย์มีบทบาทในการเป็นตัวกลางในการเจรจาต่อรองกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลายเหล่านั้น เพื่อให้ทุกนโยบาย ทุกการกระทำหรือการตัดสินใจ เพื่อสุขภาพ กลยุทธ์และแผนงานการส่งเสริมสุขภาพต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่และความเป็นไปได้ของแต่ละพื้นที่ซึ่งมีบริบทที่แตกต่างกัน ทั้งในระบบสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

ปฏิบัติการการส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion Action Areas)

1. **สร้างนโยบายที่เอื้อต่อสุขภาพ (Building Healthy Public Policy)** การส่งเสริมสุขภาพนั้นเป็นมากกว่าบริการสุขภาพ โดยสุขภาพขึ้นกับการกำหนดนโยบายของทุกภาคส่วน ผู้กำหนดนโยบายต้องตระหนักว่านโยบายเหล่านั้นจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพหรือไม่ และต้องยอมรับว่าเป็นหน้าที่ของภาคส่วนนอกสุขภาพที่ต้องรับผิดชอบต่อสุขภาพด้วย เครื่องมือหรือกลไกของนโยบายการส่งเสริมสุขภาพมีความหลากหลาย ได้แก่ มาตรการด้านกฎหมาย การเงินการคลัง การเก็บภาษี หรือการปรับเปลี่ยนองค์กร แต่บนความหลากหลายของเครื่องมือหรือกลไกเหล่านั้นต้องเสริมซึ่งกันและกันและจุดหมายปลายทางคือเพื่อสุขภาพ การประสานงานและทำงานร่วมกัน (Joint action) ถึงจะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าจะได้สินค้าหรือบริการที่ปลอดภัย ส่งผลดีต่อสุขภาพ รวมถึงได้สิ่งแวดล้อมที่สะอาดและเอื้อต่อสุขภาพ การกำหนดนโยบายที่เอื้อต่อสุขภาพต้องบ่งชี้ว่าอุปสรรคที่จะทำให้ไม่สามารถสร้างนโยบายที่เอื้อต่อสุขภาพของภาคส่วนที่นอกสุขภาพคืออะไร จะทำอย่างไรถึงจะขจัดปัญหาอุปสรรคเหล่านั้นได้ โดยการทำให้ทางเลือกเพื่อสุขภาพถูกเลือก ทำได้โดยการทำให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถเลือกทางเลือกนั้นได้ง่ายขึ้น
2. **สร้างสิ่งแวดล้อมเอื้อต่อสุขภาพ (Created supportive Environment)** สังคมมีความซับซ้อนและเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน สุขภาพไม่สามารถที่แยกออกจากเป้าหมายอื่นๆได้ และไม่สามารถที่แยกคนออกจากสิ่งแวดล้อมที่ล้อมรอบตัวคนได้ จึงต้องประยุกต์ใช้แนวคิดในเรื่องบูรณาการสังคมและสิ่งแวดล้อมกับเรื่องสุขภาพ สุขภาพจะดีภายใต้ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวคนมากที่สุดคือ ครอบครัว เพื่อนบ้าน และชุมชน รวมถึงทรัพยากรทางธรรมชาติต่างๆ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงถึงเป็นความรับผิดชอบของทุกคนบนโลกนี้ การเปลี่ยนแปลงของวิถีการดำเนินชีวิต การทำงาน การใช้เวลารว่าง มีผลต่อสุขภาพ วิธีการที่สังคมออกแบบวิธีการทำงานจะส่งเสริมให้เกิดสังคมที่เอื้อต่อสุขภาพ การส่งเสริมสุขภาพจะนำไปสู่ ทำให้การทำงาน การใช้ชีวิตประจำวันที่ปลอดภัย มีแรงบันดาลใจ และพึงพอใจ และมีความสุขในชีวิต การประเมินผลกระทบต่อสุขภาพในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนอย่างรวดเร็วอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี สภาพการทำงาน แบบแผนการใช้พลังงานเพื่อการผลิต ความเป็นเมือง เป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อจะประเมินว่าการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นส่งผลกระทบต่อสุขภาพของชุมชนหรือไม่ การปกป้องและ

อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการสร้างสิ่งแวดล้อมเอื้อต่อสุขภาพ ต้องกำหนดไว้ในกลยุทธ์การส่งเสริมสุขภาพ

3. **พัฒนาความเข้มแข็งของปฏิบัติการชุมชน (Strengthened Community Actions)** การส่งเสริมสุขภาพทำงานโดยอาศัยปฏิบัติการของชุมชนที่มีประสิทธิภาพทั้งในเรื่อง การลำดับความสำคัญ การตัดสินใจ การวางแผนกลยุทธ์ การดำเนินการตามแผน เพื่อให้สุขภาพของชุมชนดีขึ้น โดยหัวใจสำคัญของกระบวนการคือการเสริมพลังให้กับชุมชน ให้เกิดความรู้สึกของความเป็นเจ้าของ และเสริมพลังให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายที่ชุมชนกำหนด ด้วยความร่วมมือของชุมชน และใช้ทรัพยากรในชุมชน การพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องอาศัยกำลังคนและทรัพยากรในชุมชน เพื่อให้เกิดชุมชนที่สามารถจัดการตนเองได้ (Self help) และพัฒนาระบบที่จะทำให้เกิดความร่วมมือในชุมชนที่มีความยืดหยุ่นและมีทิศทางเพื่อยกระดับสุขภาพหรือปัจจัยกำหนดสุขภาพ ซึ่งจำเป็นต้องมีและเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร อย่างต่อเนื่องและทันเวลา มีโอกาสการเรียนรู้เพื่อสุขภาพ รวมถึงการสนับสนุนทางด้านการเงินหรืองบประมาณ
4. **การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล (Develop Personal Skill)** การส่งเสริมสุขภาพส่งเสริมการพัฒนาคนและสังคม โดยการสนับสนุน ข้อมูลข่าวสาร การให้การศึกษาเพื่อสุขภาพ และการพัฒนาทักษะชีวิต การกระทำดังกล่าวเป็นการเพิ่มทางเลือกสำหรับประชาชนในการทำแบบฝึกหัดเพื่อที่จะควบคุมสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และปัจจัยกำหนดสุขภาพ การเสริมพลังให้บุคคลเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเตรียมตัวที่จะรองรับความเสี่ยงต่างๆในแต่ละช่วงวัย รวมถึงโรคเรื้อรังและการบาดเจ็บเป็นสิ่งที่จำเป็น ซึ่งดำเนินการได้ทั้งในฐานที่ตั้ง (Setting) ของโรงเรียน ที่บ้าน ที่ทำงาน และที่ชุมชน โดยผู้ที่เสริมพลังเป็นได้ทั้ง ครูหรือนักการศึกษา เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อาสาสมัคร รวมถึง อสม.
5. **ปรับระบบบริการสุขภาพ (Reoriented Health Services)** การส่งเสริมสุขภาพในระบบบริการสุขภาพ คือการแบ่งปันระหว่างบุคคล กลุ่มในชุมชน และวิชาชีพทางด้านสาธารณสุข สถานบริการและสถาบันต่างๆทางด้านสาธารณสุข รวมถึงรัฐบาล ซึ่งทั้งหมดต้องบูรณาการงานร่วมกันในระบบบริการสุขภาพ โดยมีเป้าหมายเพื่อสุขภาพ บทบาทของภาคส่วนสุขภาพต้องมามุ่งเน้นที่การส่งเสริมสุขภาพให้มากขึ้น นอกเหนือจากการให้บริการทางคลินิกหรือการรักษาพยาบาล บริการสุขภาพต้องคำนึงถึงความอ่อนไหวและเคารพในมิติของความเชื่อและวัฒนธรรม และสนับสนุนความต้องการของบุคคลและชุมชนเพื่อชีวิตความเป็นอยู่และสุขภาพที่ดีขึ้น และเปิดช่องทางให้ภาคส่วนสุขภาพและภาคส่วนทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องของสุขภาพด้วย การปรับระบบบริการสุขภาพจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัย และการปรับระบบการศึกษาและการฝึกอบรมของวิชาชีพทางสาธารณสุข เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติ และโครงสร้างในระบบบริการสุขภาพ โดยปรับการมุ่งเน้นมาที่ความต้องการโดยรวมของแต่ละบุคคล โดยให้ทำการรักษาคน ไม่ใช่ รักษาโรค

การขับเคลื่อนสู่อนาคต

สุขภาพถูกสร้างโดยคนและอาศัยอยู่ในตัวคน อยู่ในที่ที่คนดำรงชีวิตประจำวัน ที่คนนั้นใช้ในการเรียน การทำงาน การเล่น และรัก สุขภาพถูกสร้างจากการดูแลตนเอง หรือผู้อื่น ถูกสร้างจากการตัดสินใจและความสามารถในการควบคุมสถานการณ์ที่จะส่งผลต่อสุขภาพ และต้องมั่นใจได้ว่า สังคมที่ล้อมรอบบุคคลนั้น สามารถที่จะสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อสุขภาพ โดยการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคมนั้น การให้การดูแล การมองแบบองค์รวม นิเวศวิทยาที่มีความสำคัญในการพัฒนากลยุทธ์เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ และหลักการพื้นฐานที่จำเป็นที่ใช้ทุกขั้นตอนไม่ว่าจะเป็น การวางแผน การดำเนินการ การกำกับติดตามการดำเนินการให้เป็นไปตามแผน การประเมินผล กลยุทธ์การส่งเสริมสุขภาพนั้น ต้องแน่ใจว่า ต้องคำนึงถึงความเท่าเทียมชายหญิง ความเหลื่อมล้ำ

Logo ของการส่งเสริมสุขภาพ

อธิบายสัญลักษณ์ของ การส่งเสริมสุขภาพ

Logo นี้สร้างเมื่อการประชุมส่งเสริมสุขภาพโลกครั้งที่ 1 ที่กรุงออตตาวา ประเทศแคนาดา เมื่อปี 1986 และองค์การอนามัยโลกใช้ Logo นี้เป็น Logo ของการส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งหมายถึงแนวทางการดำเนินการส่งเสริมสุขภาพ ตามกฎบัตร ออตตาวา

1. การอธิบายภาพรวม Logo ประกอบด้วยวงกลมใหญ่มีเส้นรอบวงสีแดง แทนนโยบายสาธารณะที่จะเป็นกรอบยึดโยงทั้งกลยุทธ์และปฏิบัติการให้ไปทิศทางเดียวกัน ภายในวงกลมใหญ่มี 3 ปีก โดยได้รวม 5 ปฏิบัติการที่สำคัญสำหรับการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ สร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ สร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ พัฒนาความเข้มแข็งของปฏิบัติการชุมชน พัฒนาทักษะส่วนบุคคล และ ปรับระบบบริการสุขภาพ) และกลยุทธ์พื้นฐานที่สำคัญของการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การเสริมพลัง การเจรจาต่อรอง และการให้ข้อเสนอแนะ
2. การอธิบายรายละเอียด
 - 2.1. ปีก 3 ปีกที่มีจุดกำเนิดอยู่ในวงกลมโดย
 - 2.1.1. ปีกด้านบนมีส่วนที่แหวกนอกวงกลมออกไป แสดงถึง สังคม/ชุมชน (พัฒนาความเข้มแข็งของปฏิบัติการชุมชน) และบุคคล (พัฒนาทักษะส่วนบุคคล) นั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่คงที่แน่นอน เพราะฉะนั้นนโยบายสาธารณะก็ย่อมต้องเปลี่ยนแปลงให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและบุคคล
 - 2.1.2. ปีกด้านขวา คือการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ

- 2.1.3. ปีกด้านล่างคือ การปรับระบบบริการสุขภาพ
- 2.2. วงกลมเล็กภายในวงกลมใหญ่ หมายถึง กลยุทธ์พื้นฐาน 3 เรื่อง ได้แก่ การเสริมพลัง การเจรจาต่อรอง การให้ข้อเสนอแนะ ที่จำเป็นต้องใช้ใน 5 ปฏิบัติการที่สำคัญในการส่งเสริมสุขภาพ
3. สรุปภาพรวม Logo สะท้อนแนวคิดที่ว่า การส่งเสริมสุขภาพนั้น เป็นการมองแบบองค์รวมอย่างเข้าใจ และใช้หลายแนวทางเพื่อกำหนดกลยุทธ์ โดยในกฎบัตรออตตาวา กำหนด 5 ปฏิบัติการหรือแนวทางหลักที่บูรณาการและเสริมพลังซึ่งกันและกัน โดยยึดโยงกับนโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อสุขภาพที่ชัดเจนทั้ง 5 ปฏิบัติการไว้ ความหมายของการส่งเสริมสุขภาพมีผู้นิยามในเชิงแคบ หมายถึง การให้สุศึกษา แต่ในความเป็นจริงการให้สุศึกษา คือ องค์ประกอบหนึ่งในหลายๆองค์ประกอบของการส่งเสริมสุขภาพ (เข้าได้กับการพัฒนาทักษะส่วนบุคคล)
4. การประชุมส่งเสริมสุขภาพโลกครั้งที่ 2 ที่อะดีเลด ปี 1988 และครั้งที่ 3 ที่ ซันด์สวาล์ ปี 1991 ก็ได้ใช้ logo เป็น logo ของการส่งเสริมสุขภาพ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ส่วนการประชุมครั้งที่ 4 ที่จาการ์ตา ในปี 1997 มีการเปลี่ยนแปลง logo ในส่วนของภาพวาด แต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายของสัญลักษณ์